

CAPUT II. DE MORBIS.

I.

Morbus sensu medico, & quidem strictiore sumtus, est lesio quedam, sive in partibus solidis, quoad structuram, & continuitatem, aut illarum officium; sive in partibus fluidis, quoad quantitatem, aut qualitatem, contingens: quæ vel physico, vel morali nexu, actionum vitalium, naturalium, aut animalium perturbationem, aut extraordinariam intensionem post se trahit.

SCHOL.

Dicitur equidem communiter, & ex vulgari sententia morbus omne id, quod principaliter patitur æger, & tanquam molestum aut periculosum sentit: de quo dici potest, quod præter, aut contra naturalem sanitatis statum, in corpore contingat. Verum enim vero, si hanc morbi definitionem rite ponderemus, satis manifeste elucescit, eandem haud adæquatam, nec sufficientem esse, cum hæc ipsa definitione morbus a symptomate non debite ac legitime distinguatur, certissimumque sit, symptoma æque molestum, & pro re nata sapissime æque periculosum esse, ac ipsum morbum.

II.

Hoc sensu atque intuitu lesio talis, quam strictè morbum vocamus, aliquando jam actu præsens, aliquando vero imminens, aut ad minimum incipiens saltem esse potest.

SCHOL.

Lesionem actu jam præsentem vocamus talem partium vel fluidarum, vel solidarum, a statu naturali declinationem, quæ manifesto, aut satis probabiliter in sensus incurrit, suamque præsentiam per signa factis certa declarat: imminens vero, aut quasi incipientem lesionem

nem dicimus, quando v. g. dispositio quidem proxima ad notabilem vel solidarum vel fluidarum partium, quoad structuram, aut mixturam, a causa præfente præsto est, ita ut natura aliqualem ad minimum æstimationem moralem de illa instituire possit, motusque læsioni tali proximæ metuendæ opponere valeat, atque necesse habeat. Sic priori intuitu vel actualis sanguinis spissitudo, vel ipsius abundantia excessiva, vel solidæ alicujus partis obstructio & infarctus, læsionem præsentem, respectu humorum partim quantitatem, partim qualitatem afficientem, respectu solidæ autem partis, officium ipsius lædentem constituit, contra quam natura necessario pro viribus insurgere debet, ut tempestive removeatur.

Posteriori sensu, sub morbis, quos malignos vocamus, causa morbifica adesse potest, & quidem peregrina, intimiore insinuatione & diutiori innidulatione mixtionis dissolutionem certo productura; quæ tamen tunc temporis, ubi natura motus salutares pro ejus excretionem suscipit, ipsam mixtionis animalis dissolutionem nondum produxit, sed præsentia sua proxime illam minatur, aut forsan levissimo saltem gradu nocere cœpit, interea tamen ansam præbet, ut natura illius excretionem tempestivam, debitum hunc in finem susceptis motibus, curet.

III.

Non semper id, quod communi loquendi modo morbum vocamus, revera morbum aut læsionem constituit.

SCHOL.

Primo intuitu hoc assertum paradoxon videri potest, si quis diceret, febrem non esse morbum: interea verissimum manet assertum, sui legitimam considerationem apud medicos practicos maximopere urgens. Notissimum quidem est, in communi non solum vita, sed a medicis etiam, molestis illis, de quibus ægri plurimum conqueruntur, sæpissime morborum nomen imponi; cum tamen minime hoc nomen mereantur, illamque læsionem sive factam, sive metuendam, non constituent, cui Medicus necesse haberet, ut obviam iret, aut directe consilia sua opponeret, aut quam studiose oppugnare deberet; etiamsi
ipsum

ipſius officii ſit, ut hæcæ quoque moleſtias, per læſionis, aut cauſarum lædentium remotionem, removere ſtudeat.

IV.

Sunt potius illa, de quibus ægri conqueruntur, ſenſationes moleſta, eſſi non omnes, tamen plurima, & frequentiffime, nil niſi motus natura autocratici, quibus ceu remediis naturalibus atque domeſticis, pro corrigenda, aut foras eliminanda cauſa morbifica, & læſione præſente removenda, aut imminente præoccupanda, optimo & ſalutari conſilio utitur.

SCHOL.

Hoc aſſertum ut clarius illuſtremus, neceſſe erit, ut breviffime ex physiologicis in memoriam revocemus, corporis noſtri admodum fragilis, ſummeque corruptibilis conſervationem ac præſervationem ab actuali putredine, poſt ingeſtionem illorum, quæ illud nutrire poſſunt, primario, imo unice impetrari per motus ſecretorios & excretorios, quotidie in corpore vivo & ſano fientes, ac debito ordine continuatos; qui motus, cum in ſtatu naturali & quotidiano non niſi materias conſuetas, ordinarias, & quotidianas pro obſjecto habeant, nulla extraordinaria exacerbatione aut excitatione indigent, ſed placide, ac ſine moleſtia a natura peraguntur; ita ut ſub illorum ordinaria continuatione, debito vigore, omnes quoque actiones corporis vivi, ſive vitales, ſive animales, aut denique naturales, vigere dicantur.

V.

Omne id, quod ita placide & ordinarie in ſtatu naturali & ſano quotidie contingit, id eſſentialiter quoque accedit in plurimis morbis, nec niſi gradu aut ordine differt ab eo, quod naturale audit.

SCHOL.

Cum enim res præternaturales, i. e. cauſæ morbificæ, ſive in corpore progenitæ, ſive ab extra in corpus delatæ, vel veram læſionem humorum

rum aut partium solidarum produxerint, vel proxime illius inductionem minuentur, natura autem in sua proxima potestate nil nisi humores, ac motus habeat; sane non contrariatur rationi, quod per eosdem, quibus adfuerit quotidie est, motus secretorios & excretorios has causas morbificas, tanquam præternaturales & heterogeneas, remove studeat, & cum materia excernenda sit vel quantitate vel qualitate extraordinaria, motus quoque extra ordinem dirigat, atque intendat, iisque invigilet, & pro re nata, atque periculi diversitate, vitalibus actibus magis invigilando, reliquis, tanquam in comparatione cum illis, tunc minus necessariis, in tantum superseadeat.

Unde fit, ut varia pathemata in corpore sentiantur minus consueta & extraordinaria, qualia v. g. sunt frigus aut æstus p. n. sub ita dicta febre, & hinc dependens præcordiorum anxietas, capitis dolor, sitis, lassitudo, sudor, appetitus dejectio, vigiliæ, rubor faciei, aliaque, quæ secundum morem receptum tam ad morbum, quam ad symptomata referuntur, cum tamen, si verum dicere fas est, ipsa febris non pro morbo aut læsione ipsa, sed potius pro salutari naturæ actu, contra læsionem suscepto, sit habenda.

Id quod in pluribus adhuc morbis, sub pathologia speciali clarius evadet, & summam in medicina practica utilitatem habet, quo medicus ansam ubique capiat motus illos naturæ salutare quocumque modo sublevandi, aut si quoad ordinem vel gradum a recta reclinent via, in iustum ordinem redigendi: quippe quod verum existit medici officium, in eo consistens, ut verus sit naturæ minister.

VI.

Morbi superius data definitio tollit quoque alias morborum divisiones, minus utiles, aut plane fictitias.

SCHOL.

Cum enim in antecedentibus dictum sit, morbum esse læsionem aliquam, sive in partibus solidis, sive fluidis, secundum diversos citatosque respectus occurrentem, non opus erit tritæ alias atque consuetae divisionis morborum, qua dispescuntur in morbos conformationis, compositionis, læsæ unitatis, & intemperiei: morbi enim conformationis, compositionis, & læsæ unitatis respiciunt partes solidas, earumque structuram & officium: morbi autem intemperiei respiciunt humores, eorumque crasin vel qualitatem, de quibus imposterum plura erunt dicenda.

Longe

Longe minoris autem necessitatis ac utilitatis est repetitio subdivisionis veteribus usitata, qua morbos dividerunt in morbos intemperiei, quatenus cum vel sine materia existunt, cum sane intemperies sine materia sit non-ens, sive ens phantasiae, & intemperies sit qualitas materiae substratae, de qua loquimur, ita ut absonum sit, materiam a qualitate separare velle. Quapropter hæc tanquam supervacanea relinquimus, & suo loco ea, quæ de morborum differentia dicenda sunt, reservamus.

CAPUT III.

DE
SUBIECTO MORBORUM.

I.

*S*ubiectum morbi generalissimo sensu dicitur id, quod morbum patitur.

II.

Cum hoc intuitu secundum diversos respectus diversa morborum subjecta in conspectum venire possint, satius esse putamus, si triplex morborum subjectum constituamus: unum nempe generale, alterum speciale, & tertium specialissimum.

III.

Generale morborum subjectum aliud haud constituendum erit, quam homo vivus.

SCHOL.

Hic unice est, de quo in tota pathologia medica sermo est: quamvis enim notissimum sit, bruta quoque ægrotare, morbisque subjici; nunquam tamen medico res est cum illis, sed huic solum corpus humanum vivum conceditur, ut ejus ægritudinibus medeatur, atque succurrat, quoniam illud ex naturali sua conditione mixtionis ad morbos & læsiones admodum pronum existit, & per hujus læsionem actiones animæ quoque diversimode læduntur.